

Sabrina P. Ramet, Christine M. Hassenstab, Ola Listhaug, ur., *Building Democracy in the Yugoslav Successor States. Accomplishments, Setbacks, Challenges since 1990* (Cambridge: Cambridge University Press, 2017), xxii + 452 str.

Ovaj zbornik radova bavi se stanjem, problemima i perspektivama razvoja liberalne demokracije u državama nastalim raspadom socijalističke Jugoslavije. Preko niza tema obrađenih u člancima opisana je povijest spomenutih država, njihove posebnosti, ali i sličnosti u razvoju demokracije. Zbornik posebnu pozornost posvećuje pitanjima kao što su, primjerice, demokratičnost vlasti, političke vrijednosti u društvu, pitanje slobode medija, problem korupcije, utjecaj vjerskih zajednica, ravnopravnost spolova i prava spolnih manjina, te u tom smislu razmatra stanje demokracije u spomenutim državama, njezine nedostatke i slabosti kao i mogućnosti za daljnje jačanje liberalne demokracije.

U prvom, uvodnom dijelu zbornika nalazi se pet članaka. Oni donose osnovne podatke o državama nastalim slomom Jugoslavije, a također razmatraju teoretske i metodološke obrasce kojima se može analizirati razina demokratičnosti, demokratskih vrijednosti, u određenom društvu.

U prvom članku Sabine P. Ramet, "The Challenge of Democratization: An Introduction" (str. 3 – 37), dan je osnovni povijesni prikaz država nastalih slomom Jugoslavije, prikazane su posljedice rata 1990-ih, zatim glavne značajke gospodarskoga stanja te problemi stanja i razvoja demokracije u tim državama.

Florian Bieber u članku "Post-Yugoslav Patterns of Democratization" (str. 38 – 57) opisuje tijekom izgradnje i razvoja demokracije u zemljama nastalim slomom Jugoslavije, od onoga što naziva višestranačkim sustavom bez stvarne demokracije, preko pozitivnih demokratskih pomaka koje primjećuje od početka ovoga stoljeća, pa do novih izazova koji stoje na putu učvršćivanju demokratskih procesa. Pritom ocjenjuje da su važan čimbenik demokratizacije zapravo bili vanjski pritisci na zemlje nastale slomom Jugoslavije.

Zachary T. Irwin u članku "The Importance of Tolerance: Intolerance and Its Consequences in the Yugoslav Successor States" (str. 58 – 86) iznosi modele (ne)snošljivosti u određenom društvu, a zatim razmatra razinu i uzroke (ne)snošljivosti u državama bivše Jugoslavije.

Karin Dyrstad i Ola Listhaug u članku "Institutional Trust in the Yugoslav Successor States: A Comparative Approach" (str. 87 – 107) razmatraju povjerenje građana država nastalih slomom Jugoslavije u institucije njihovih država. Važan čimbenik demokratizacije jest izgradnja institucija u koje građani imaju povjerenja. No, kako zaključuju autori, institucije u državama nastalim slomom Jugoslavije načelno uživaju manje povjerenje građana nego što je to u zapadnoeuropskim državama sa snažnom demokratskom tradicijom.

Andrej Kirbiš i Sergej Flere u članku "Political Culture in the Yugoslav Successor States" (str. 108 – 134), polazeći od toga da je masovna demokratska politička kultura važan čimbenik funkcionalne demokracije, pomoću različitih pokazatelja prikazuju stanje političke kulture u zemljama nastalim nakon sloma Jugoslavije.

Jovana Mihajlović Trbovc i Vladimir Petrović u članku "The Impact of the ICTY on Democratization in the Yugoslav Successor States" (str. 135 – 161) daju prikaz

osnivanja i djelovanja Međunarodnoga kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju i koje je učinke ta institucija imala na demokratizaciju u zemljama bivše Jugoslavije.

Drugi, središnji dio zbornika sadržava osam članaka, a svaki od njih prikazuje stanje u svakoj od republika i pokrajina socijalističke Jugoslavije.

Jelena Subotić u članku "Building Democracy in Serbia: One Step Forward, Three Steps Back" (str. 165 – 191) prikazuje stanje u Srbiji nakon 2000. godine, odnosno nakon što je s vlasti skinut Slobodan Milošević. Autorica zaključuje da se od 2000-ih u Srbiji mnogo toga promijenilo, ali su i dalje prisutni određeni strukturni problemi koji onemogućavaju razvoj i jačanje demokratskoga sustava.

Dunja Melčić u članku "Building Democracy in Croatia since 1990" (str. 192 – 215) uspjela je na sažet način kvalitetno prikazati sve glavne značajke političkoga života u Hrvatskoj od 1990. pa sve do 2016. godine. Upozorila je i na neke druge bitne probleme hrvatskoga društva u tom razdoblju, poput gospodarskih problema i korupcije.

Kurt Bassuener u članku "A Durable Oligarchy: Bosnia and Herzegovina's False Post-War Democratic Transition" (str. 216 – 255) prikazuje stanje u Bosni i Hercegovini, gdje su, nakon uspostave mira, uređenje države i političke oligarhije konstitutivnih naroda bitna prepreka cjelokupnom, pa tako i demokratskom razvoju, pri čemu autor objašnjava i ulogu međunarodnih predstavnika u toj državi.

Alenka Krašovec i Sabrina P. Ramet u članku "Liberal Democracy in Slovenia: From Seventh Heaven to the Lobby of Hell in Only Two Decades?" (str. 256 – 286) razmatraju politički, gospodarski i društveni razvoj Slovenije nakon njezina osamostaljenja. Pritom, unatoč njezinim uspjesima u euroatlantskim integracijama, upozoravaju i na određene probleme njezina demokratskoga sustava, primjerice problem "izbrisanih".

Sabrina P. Ramet u članku "Macedonia's Post-Yugoslav Reality: Corruption, Wierapping, and Stolen Elections" (str. 287 – 320) prikazuje glavne značajke stanja u Makedoniji nakon njezina osamostaljenja. Autorica upozorava na gospodarske probleme s kojima se Makedonija morala suočiti kao i na grčku blokadu pristupa Makedonije euroatlantskim integracijama. Opisuje i problem odnosa s albanskim stanovništvom u Makedoniji. Autorica smatra da su makedonske elite, i pored objektivnih teškoća, odgovorne za vrlo nisku razinu demokratskih vrijednosti, te pesimistično zaključuje da su izgledi za izgradnju liberalne demokracije u bliskoj budućnosti u toj državi slabi.

Vladimir Đorđević u članku "Building Democracy in the Western Balkans: The Case of Kosovo" (str. 321 – 344) prikazuje stanje na Kosovu, koje je 1999. postalo međunarodni protektorat, a 2008. proglasilo samostalnost. Ukazuje na težnju Kosova prema europskim integracijama, ali i na sve unutarnje probleme ove mlade države koji tim integracijama stoje na putu.

Kenneth Morrison u članku "The Trajectory and Parameters of Democratic Transition in Montenegro" (str. 345 – 368) prikazuje stanje u Crnoj Gori, njezin put prema osamostaljenju i značajke nakon što je postala nezavisna država. S jedne strane vidljiva je dominacija vladajuće Demokratske partije socijalista, odnosno Mile Đukanovića. Postojanje takve "državne stranke", razumljivo, otežava razvoj demokracije. No, Crna Gora istovremeno ipak ustrajava i ima uspjeh na putu euroatlantskih integracija.

Angela Ilić u članku “Building Democracy in Vojvodina” (str. 369 – 391) prikazuje stanje u Vojvodini, sjevernoj pokrajini Srbije. Upozorava na posebnosti Vojvodine u sklopu Srbije iako se, razumljivo, problem razvoja demokracije u toj pokrajini u mnogočemu podudara s općim stanjem i problemima u Srbiji.

U trećem dijelu zbornika, odnosno zaključku nalazi se članak Christine M. Hassenstab “Where Does Europe End? A Conclusion” (str. 395 – 422). U tom zaključnom članku dan je osvrt na ostale članke u zborniku te zaključna razmatranja svih složenosti procesa demokratizacije u državama nastalim slomom Jugoslavije, pri čemu se navodi i misao Jana-Wernera Müllera da Europa “završava” ondje gdje prestaju liberalna demokracija i vladavina prava.

Slijedi popis literature relevantne za ovu temu (str. 423 – 433) te imensko i tematsko kazalo (str. 434 – 452).

Ovaj zbornik radova vrijedan je prilog poznavanju određenih aspekata najnovije hrvatske povijesti i povijesti zemalja s kojima je do 1991. bila u sastavu Jugoslavije. Zbornik komparativno prikazuje određene značajke zemalja nastalih raspadom Jugoslavije i njihov politički i društveni razvoj od početka 1990-ih, pa i početkom ovoga stoljeća, i može biti poticajno polazište za nova istraživanja najnovijega razdoblja povijesti Hrvatske i zemalja u njezinu okruženju.

Nikica Barić

İbrahim Kamil, ur., *Soğuk Savaş sonrasında Balkanlar (1990-2015)* [Balkan nakon hladnoga rata, 1990. – 2015.] (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2017), 698 str.

İbrahim Kamil profesor je međunarodnih odnosa na Trakijskom sveučilištu u Edirneu u Turskoj. Autor je triju monografija o položaju turske manjine u Bugarskoj, a pisao je i o položaju turskih manjina u drugim državama jugoistočne Europe i o diplomatskim odnosima Turske u toj regiji. Njegov najnoviji rad urednička je knjiga u kojoj je angažirao brojne turske suradnike s polja međunarodnih odnosa, povijesti i javne uprave radi objavljivanja knjige u kojoj bi se obradila politička, ekonomska i diplomatska povijest jugoistočne Europe od 1990. do danas. Zbog nepostojanja konsenzusa oko značenja pojmova “Balkan” i “jugoistočna Europa” treba napomenuti da se u ovom izdanju u tu skupinu zemalja ubrajaju Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Crna Gora, Grčka, Hrvatska, Kosovo, Makedonija, Rumunjska, Slovenija i Srbija.

U “Predgovoru” (str. III – IV) urednik je predstavio temu knjige i istaknuo da je njezina pretežita tema proces demokratizacije u većinom postsocijalističkim državama jugoistočne Europe nakon 1990., kada je svijet doživio tektonsku transformaciju nestankom jednoga od polova u hladnoratovskoj podjeli i kada su NATO i Europska unija počeli imati golemu ulogu u razvoju regije. Brojni turski istraživači pomno su pratili taj razvoj događaja i zato im je u ovoj knjizi dan prostor za iznošenje zaključaka o povijesti jugoistočne Europe u tom razdoblju.